

JOHANNA OKSALA & MALIN GRAHN

Valta, väkivalta ja sukupuoli

– foucaultlainen analyysi

Naisiin kohdistuva väkivalta on yleisesti tunnustettu maailmanlaajuisesti ongelmaksi. Aihetta on tarkasteltu eri tieteenalojen näkökulmista ja puitu runsaasti erilaisissa julkisissa keskusteluissa. Silti tieteellistä ja julkista keskustelua aiheesta vaivaa usein käsitteiden ja teoreettisten ennakkoehtojen sekavuus sekä aiheen herättämät voimakkaat tunteet – näin myös feministisen teorian piirissä.

Runsaasta tilastollisesta, empiirisestä ja oikeustieteellisestä tutkimuksesta huolimatta naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on tarkasteltu yllättävän vähän filosofian näkökulmasta¹. Kuitenkin sukupuolituneen väkivallan ymmärtäminen edellyttää, että selvitetään, mitä ylipäätään tarkoitamme väkivallalla ja vallalla, kuinka käsitämme niiden välisen kytköksen ja mitä ajattemme sukupuolen merkitsevän sekä vallan että väkivallan yhteydessä. Näiden seikkojen erittelemiseksi keskustelu kaipaa kriittistä, käsitteitä selventävää filosofista analyysia.

Artikkelimme tarkoituksena on lähestyä sukupuolittunutta väkivaltaa filosofian keinoin. Sovellamme väkivallan ja sukupuolen pohdintaan tunnetun vallan filosofin, Michel Foucault'n, ajattelua. Foucault'n teoria vallasta auttaa erottamaan vallan ja väkivallan toisistaan sekä pohtimaan vallan tuottavia vaikutuksia sen rajoittavien vaikutusten ohella. Väitämme, että feministisen teorian tulisi tarkastella sukupuolittunutta väkivaltaa (esimerkiksi parisuhdeväkivaltaa) nimenomaan *poliittisena väkivaltana* sen sijaan, että ilmiö yritettäisiin palauttaa ajatukseen sukupuolten välisestä vastakkainasettelusta tai patriarkaalisesta yhteiskunnan vankkumattomasta perustasta.

Tätä kantaa perustellaksemme tarkastelemme kahta teoreettista kysymystä. Ensimmäinen kysymys koskee väkivallan ja vallan suhdetta. Feministit ovat yleisesti ottaen yhtä mieltä siitä, että miehillä on naisia enemmän valtaa (yhteiskunnallista, taloudellista tai muuta vastaavaa). Mutta liittykö tämä miesten naisiin kohdistamaan väkivaltaan, ja jos liittyä, niin kuinka? Feministisissä teorioissa ongelma on usein muotoiltu kysymykseksi siitä, onko miesten harjoittama valta olemukseltaan väkivaltaista vai onko väkivalta ainoastaan yleisen vallankäytön väline. Näin esitettynä kysymys on harhaanjohtava eikä auta erittelemään vallan ja väkivallan monimutkaisia ilmiöitä.²

Väkivallan, vallan ja sukupuolen käsitteiden filosofinen analyysi johtaa kirjoituksen toiseen pääkysymykseen, joka koskee väkivallan määritelmää poliittisen kiistan kohteena. Jotta väkivallan, vallan ja sukupuolen

kytkökset tulisivat ymmärrettäviksi, meidän tulee esittää perustavanlaatuisen kysymys: kuinka *väkivaltainen subjekti* oikeastaan muodostuu ja liittykö väkivalta siihen, miten ylipäätään ymmärrämme eron naisen ja miehen välillä³.

Näkökulmamme haastaa yritykset ajatella väkivaltaa irrallaan kulttuurisesta, historiallisesta ja yhteiskunnallisesta kontekstista tai palauttaa väkivaltainen käytös yksilön henkilökohtaiseen patologiaan tai joihinkin biologisiin tekijöihin kuten testosteronin tuotantoon tai eläinten laumakäyttäytymiseen. Väkivaltaa tulee pikemminkin tarkastella sosiaalisena ilmiönä, joka on juurtunut historiallisiin ja kulttuurisiin käytäntöihin. Ei tule etsiä väkivallan alkuperää vaan tutkia, millaiset käytännöt antavat väkivallalle muodon. Samoin tulee kysyä, kuinka muodostuvat erilliset ”naisen” ja ”miehen” kategoriat sellaisina, kuin me ne tunnemme, ja miksi väkivaltainen käytös mielletään ”luonnolliseksi” juuri miesten kohdalla.

Feministinen teoria ja sukupuolittuneen väkivallan ongelma

Monet 1970-luvun alkupuolen radikaalifeministiset tekstit perustuivat taustaoletukselle, että patriarkaattinen yhteiskunta pohjimmiltaan rakentuu naisten väkivaltaiselle alistamiselle. Susan Brownmiller puolustaa tällaista näkemystä klassikkoteoksessaan *Against Our Will. Men, Women and Rape* (1975). Brownmiller väittää, että seksuaalisen väkivallan uhka muodostaa pelotteen, joka rajoittaa kaikkien naisten toimintamahdollisuuksia – myös niiden, jotka eivät ole koskaan henkilökohtaisesti kokeneet väkivaltaa. Väkivallan olemukseksi oletetaan tällöin sen uhkaavuus: yksittäisiin naisiin kohdistettu väkivalta riittää hallitsemaan naisia ryhmänä.

Brownmillerin edustama feminismi perustuu ajatukseen, että miesten naisiin kohdistama väkivalta on olennainen patriarkaalisesta vallan ylläpitämisen väline. Tätä feminismin suuntausta edustavat ajattelijat painottavat miesten harjoittaman väkivallan järjestelmällisyyttä ja pyrkivät osoittamaan erilaiset väkivallan muodot raiskauksista ja lyömisestä naisvihamielisiin murhiin asti

osaksi samaa ilmiötä eli miesten harjoittamaa naisten alistamista.

Eräät feministiset ajattelijat eivät kylläkään palauta kaikkea valtaa väkivaltaan, mutta katsovat kuitenkin, että miesten valta ilmenee kaikkein selvimmin juuri väkivallan tapauksessa. Tällöin väkivalta näyttää yleisemmän yhteiskunnallisen vallankäytön huipentumalta. Susan Moller Okin esittää teoksessaan *Justice, Gender and the Family* (1989), että nainen kuuluu miehen vallan alaisuuteen niin yksityisessä kuin julkisessakin elämänpäässä ja että tämä miehinen valta ilmenee ”törkeimmässä muodossaan” perheväkivallan tapauksessa⁴. Väki-valta ymmärretään näin vallan eräänä, erityisen konkreettisenä tapauksena.

Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on käsitelty erilaisesta feministisestä näkökulmasta filosofi Martha Nussbaum. Nussbaum on etenkin teoksissaan *Sex and Social Justice* (1999) ja *Women and Human Development* (2000) analysoinut laajan empiirisen aineiston pohjalta erilaisia sosiaalisia ongelmia, joita naiset kohtaavat maailmanlaajuisesti sukupuolensa vuoksi: eräänä esimerkkinä on juuri ruumiillisen koskemattomuuden loukkaus. Nussbaum ottaa perhesuhdeväkivallan yhdeksi esimerkiksi globaalia ongelmasta, joka estää lukemattomia naisia elämästä ruumiillisesti täyspainoista ja pelosta vapaata elämää.⁵

Koska Nussbaumin analyysit kytkevät naisiin kohdistuvan väkivallan analyysiin naisten ylipäänsä heikommasta yhteiskunnallisesta asemasta, voisi olettaa hänen haluavan osoittaa, että naisten yhteiskunnallisen vallan puute on kytköksissä heidän kohtaamaansa väkivaltaan. Nussbaum ei kuitenkaan analysoi asiaa tältä kannalta. Nussbaumia voikin pitää esimerkkinä feminismistä, joka käsittelee väkivaltaa irrallaan vallan teoreettisesta pohdinnasta eikä erittele vallan ja väkivallan yhteyttä. Nussbaum ottaa myös suoranaisesti etäisyyttä varhaisemman feminismin antipatriarkaaliin muotoihin.

Antipatriarkaaliset analyysit ovatkin vuosikymmenten saatossa menettäneet kannatustaan myös feministien omissa leireissä. Tutkijat ovat argumentoineet eri tieteenalojen (esimerkiksi perhesosiologian) näkökulmasta, että patriarkaatin kritiikkiin keskittyessään feministit ovat jättäneet huomiotta monia muita perheväkivaltaan vaikuttavia tekijöitä: sosiaalisen aseman, työttömyyden tai iän. Tätä näkökulmaa edustavat tutkijat ovat painottaneet, että sukupuoli on vain yksi tekijä moninaisten syiden verkostossa ja että väkivalta on ensisijaisesti kytköksissä sosiaaliseen asemaan: väkivaltaa käyttävät yleisimmin yhteiskunnan heikoimmassa taloudellisessa asemassa olevat henkilöt, sekä miehet että naiset.⁶

Myös kasvava tietoisuus väkivallasta naisten välisissä suhteissa on pakottanut feministejä pohtimaan uudelleen väkivallan ja sukupuolen yhteyttä. Sosiologi Lori Girshick argumentoi, että parisuhdeväkivalta on keskimäärin yhtä yleistä lesbosuhteissa kuin heteroavioliitossa. Tutkimusaineistonsa pohjalta Girshickin mukaan feministiset teoriat ovat erehtyneet liittäessään väkivallan sukupuolten eriarvoisuuteen. Valta ja alistaminen on pikemmin ymmärrettävä muuttujiksi, jolloin sekä nainen

että mies voivat toimia valtarakenteen subjektipositiossa.⁷

Keskeinen filosofinen ongelma tässä keskustelussa liittyy siihen, kuinka meidän oikeastaan tulisi ymmärtää väkivallan ja vallan välinen suhde. Kuten olemme nähneet, eräät tutkijat olettavat Girschickin tavoin, että miesten yhteiskunnallisen vallan ja miesten nauttiman kohdistaman väkivallan välinen suhde on sattumanvarainen. Keskustelun toisella ääreläidalla tutkijat kuten Brownmiller sen sijaan palauttavat kaiken vallan väkivaltaan. Väliin jää ajattelijoita kuten Nussbaum, jotka käsittelevät valtaa ja väkivaltaa toisistaan irrallaan. Näin ollen meidän tulee analysoida tarkemmin kysymystä, onko miesten harjoittama väkivalta olennaisesti kytköksissä yleisempään miehiseen vallankäyttöön vai ovatko nämä ilmiöt toisistaan irrallisia. Onko väkivalta eräs vallankäytön tapaus vai täysin erityinen ilmiönsä, jota tulisi tarkastella irrallaan vallasta? Ja ylipäänsä: mitä meidän tulisi ymmärtää sukupuolikeskusteluissa tiuhaan viljellyllä mutta harvoin selkeästi määritellyllä vallan käsitteellä?

Päästäksemme pureutumaan vallan ja väkivallan ongelmiin siirrymme seuraavaksi tarkastelemaan Michel Foucault'n ajattelua. Foucault tarjoaa hyödyllisen teoreettisen taustan tämän aiheen käsittelylle. Vaikka feministisessä valtakeskustelussa usein viitataan Foucault'n teorioihin, hänen ajatteluaan ei ole tietojemme mukaan vielä lainkaan sovellettu sukupuolittuneen väkivallan analyysiin. Hänen käsityksensä vallan ja väkivallan suhteesta tarjoaa kuitenkin olennaisia käsitteellisiä erotteita, jotka auttavat meitä analysoimaan sekä naisten ja miesten välisiä valtasuhteita että väkivallan muotoja.

Foucault, valta ja väkivalta

Suomen kielessä valta ja väkivalta rinnastuvat jo termien yhteneväisyyden vuoksi: väkivallan käsitteestä tulee mieleen, että kyse on vallasta, jota pidetään yllä väkivoimin. Kuten olemme nähneet, myös muiden kieliryhmien kirjoittajat rinnastavat joskus vallan ja väkivallan, kuten edellä käsitellyissä feministisissä keskusteluissa. Michel Foucault erottaa selväsanaisesti väkivallan (*violence*) ja vallan (*pouvoir*) toisistaan. Foucault'n mukaan valtasuhde on toimintatapa, joka ei suoraan eikä välittömästi kohdistu toiseen ihmiseen vaan ennemminkin toisten ihmisten toimintaan.

Tästä seuraa ensinnäkin, että myös vallankäytön kohde tunnustetaan *subjektiksi*, toisin sanoen toimivaksi persoonaksi. Toisekseen Foucault'n ajatus edellyttää, että myös vallankäytön kohteena oleva henkilö on *vapaa*, mikä tässä yhteydessä tarkoittaa, että hänellä on valtasuhteiden alaisenakin mahdollisuus valita erilaisten toiminta- ja suhtautumistapojen välillä. Täydellisessä alistamisessa ja vapauden riistossa ei siis Foucault'n mukaan ole enää kyse vallasta. Toisin kuin valta, väkivalta ei vaikuta toisen subjektin toimintaan vaan kohdistuu suoraan ja välittömästi uhrin kehoon.

Sukupuolittunutta valtaa käsittelevässä keskustelussa valta ymmärretään yleisesti edustukseksi yhteiskunnalli-

”Meidän tulisi laatia ’vallan mikrofysiikka”

sesti ja taloudellisesti merkittävässä asemassa. Tällaisessa tutkimuksessa valta yhdistyy juuri yhteiskunnallisesti tai taloudellisesti merkittävässä asemassa toimimiseen ja tasa-arvon kannalta tavoitteeksi kohoaa sukupuolten välisen ”valtakuilun” ylittäminen: jos naisia ja miehiä olisi tasaisesti erilaisissa yksityisen ja julkisen hallinnon päätävissä elimissä, valta jakautuisi tasaisesti sukupuolten kesken.⁸

Kaikki edellä mainitut taloudelliset ja yhteiskunnalliset tekijät eittämättä sisältyvät myös Foucault’n käsitykseen vallasta. Hänen näkemyksensä mukaan vallassa on kuitenkin kyse huomattavasti laajemmasta ilmiöstä kuin jonkinlaisesta hyödykkeestä, jota voidaan kvantitatiivisesti mitata nais- tai miespuolisten edustajien määränä tai miesten ja naisten käytössä olevien taloudellisten resurssien suuruutena. Foucault’n näkemys haastaa myös tavan ajatella valtaa kaksinaapaisena järjestelmänsä, jossa määrätty ihmisryhmä ymmärretään vallan haltijoiksi tai käyttäjiksi ja toiset ihmiset taas alamaiseksi tai vallankäytön kohteiksi.

Foucault’n näkemyksen mukaan valtasuhteet muodostavat tiheän verkoston, joka läpäisee koko yhteiskunnan. Esimerkiksi *Seksuaalisuuden historian* ensimmäisessä osassa Foucault esittää tunnetun muotoilun, että ymmärtääksemme valtaa meidän ei tulisi etsiä jonkinlaista vallan keskipistettä tai joitakin valtaa käyttäviä yksilöitä, instituutioita tai yhteiskuntaluokkia. Sen sijaan meidän tulisi laatia ”vallan mikrofysiikka”, joka analysoi valtaa sen ääripäissä ja hienosyisimmissäkin ilmenemis- muodoissa kuten perheissä, työpaikoilla ja jokapäiväisissä käytännöissä. Valtasuhteita tulisi näin ollen tutkia alhaalta ylöspäin eikä päinvastoin, koska Foucault’n

mukaan valta on viime kädessä lähtöisin ruohonjuuritasolta.⁹

Foucault’n näkemyksen mukaan vallan alkuperä ei ole konkreettisten sosiaalisten suhteiden ulkopuolella eikä ole olemassa niihin kytkeytymätöntä valtaa. Herran ja rengin välinen suhde ei ole vallan malliesimerkki. Vastaavasti ajatus patriarkaatista pelkistää vallan kahden vastakkaisen ryhmän väliseen kamppailuun. Foucault’n valta-analyysin perusteella meidän ei tulisi ajatella, että valta toimii yksinomaan tai edes enimmäkseen tukahduttamalla ja pakottamalla. Päinvastoin meidän tulisi tutkia niitä lukemattomia erilaisia tapoja, joilla subjektit muodostuvat vallan erillisissä ja risteävissä verkostoissa.

Viimeisin huomio subjektin muodostumisesta vaatii selvitystä. Foucault ei ota filosofisen analyysin lähtökohdaksi historiatonta tai muuttumatonta, ennalta asetettua subjektia vaan lähtee liikkeelle valtasuhteiden analyysistä. Foucault ymmärtää subjektien syntyvän valtasuhteista. Esimerkiksi se, että henkilö voi kokea itsensä seksuaaliseksi subjektiksi, edellyttää seksuaalisuudesta puhuvaa diskurssia, seksuaalisuuteen liittyviä yhteiskunnallisia käytäntöjä, sääntöjä ja tapoja sekä malleja sille, kuinka ihminen voi kokea oman seksuaalisuutensa¹⁰.

Foucault’n mielestä emme siis voi ottaa lähtökohdaksi valmista käsitystä subjektista, kuten ”naisesta” tai ”miehestä”. Foucault’n ajattelu painottaa päinvastoin sitä, ettei valtaa ja subjektia voida ymmärtää toisistaan erillään. Valtaa ei tule ymmärtää ulkoisena suhteena, joka jännittyy valmiiden subjektien välille. Päinvastoin valta muodostaa subjekteja, jotka sisältyvät valtasuhteisiin. Judith Butler kiteyttää tämän ajatuksen merkityksen feminismille:

”Ei ole olemassa patriar- kaattia ymmärrettynä an- karien valtasuhteiden pakot- tavana järjestelmänä.”

”Ei riitä, että pohditaan, miten naiset tulisivat paremmin edustetuiksi ja pääsisivät paremmin esiin kielessä ja politiikassa. Feministisessä kritiikissä tulisi myös ymmärtää, kuinka ”naisen” kategoria, feminismin subjekti, on tuotettu ja kuinka sitä rajoittavat samat vallan rakenteet, joiden välityksellä vapautusta haetaan.”¹¹

Edellä sanotun pohjalta voidaan todeta, että naisia alistetaan lukuisissa yksittäisissä mikrokäytännöissä, joilla on erilaisia toimintamekanismeja ja jotka koskettavat eri yksilöitä eri tavoin. Myöskään feminismin subjekti ei ole ennalta oletettu naisten luokka vaan moniaineinen ryhmä, joka muodostuu yhteiskunnan erilaisissa, toisiinsa limittyneissä valtasuhteissa. Myöhäistuotannossaan Foucault painottaa myös hallinnollisen rationaalisuuden merkitystä. Hallinnoimisella hän tarkoittaa laajassa mielessä valvontaa ja yksilöiden käytöksen säätelyä. Foucault väittää, että ymmärtääksemme mitä tahansa yksittäistä vallan käytäntöä meidän tulee tutkia sen taustalla vaikuttavaa hallinnollista rationaliteettia. Eräänä esimerkkinä hallinnollisesta käytänteestä hän tarkastelee juuri miesten naisiin kohdistuvaa vallankäyttöä ja toteaa selväsanaisesti, että kyse ei ole väkivallasta.

”Ihmisten välisissä suhteissa valtaa määrittelevät monet tekijät. Silti rationalisointi punoo jatkuvasti erityisiä muotojaan. Se eroaa taloudellisten suhteiden, tuotantoteknologian tai kommunikaation erityisistä rationaliteeteistä; se eroaa tieteen diskurssista. Käyttävät valtaa sitten suuret tai pienet ryhmät, miehet naisia kohtaan, aikuiset lapsia tai yksi yhteiskuntaluokka toista kohtaan, ihmisten keskeinen hallinnoiminen edellyttää aina tietynlaista rationaliteettia: pelkkä välineellinen väkivalta ei ole tarpeen eikä riitä.”¹²

Tässä Foucault selkeästi kannattaa ajatusta, että miesten käyttämä yhteiskunnallinen valta ei perustu väkivaltaan eikä sitä pidetä yllä väkivallan (tai edes sen uhan) keinoin. Hallinnoiminen ei tarkoita passiivisten kohteiden fyysistä komentamista. Hallinnoiminen edellyttää rationaalisuutta ja tarjoaa hallinnan kohteille myös järjestellisesti muotoiltavia perusteita sille, miksi tulisi toimia käskyn mukaisesti, jolloin heillä on myös mahdollisuus kyseenalaistaa nämä perusteet. Miesten yhteiskunnallinen valta ei myöskään ole staattinen ilmiö vaan muodostuu erilaisten käytäntöjen muuttuvassa verkostossa, joten siihen sisältyy aina myös vastarinnan mahdollisuus.

Valtasuhteet läpäisevät siis koko yhteiskunnan, mutta joillakin osa-alueilla ne ovat tiukempia, toisilla väljempää. Ei ole olemassa patriarkaattia ymmärrettynä ankarien valtasuhteiden pakottavana järjestelmänä. Yhteiskunta on valtasuhteiden muuttuva verkosto, jossa myös vastarinta on alati läsnä.

Väkivallan rationaalisuus

Foucault väittää, että vaikka valtasuhteet ovat periaatteessa liikkuvia ja kaksisuuntaisia, käytännössä ne ovat kuitenkin usein institutionalisoituneita. Tästä seuraa, että valtasuhteiden joustavuus on rajallista ja että on olemassa vallan pesäkkeitä, joihin on vaikeaa puuttua: valtasuhteilla on vakiintuneet ja tunnustetut muotonsa lakipykälissä, oikeuskäytännöissä ja niin edelleen. Tässä mielessä vallankäytön asemien keskittymistä miehille voi ja kuuluu tilastoida ja kritisoida.

Eräessä myöhäisessä haastattelussaan vuodelta 1984 Foucault erotti toisistaan vallan ymmärrettynä yhtäältä yksilöiden välisinä strategisina suhteina ja toisaalta yli-

”On olennaista huomata, että väkivallalla on oma rationaalisuutensa kuten valtakäytännöilläänkin.”

valtana tai alistamisena. Strategiset valtasuhteet viittaavat niihin keinoihin, joilla yksittäiset ihmiset yrittävät vaikuttaa toistensa toimintaan, eivätkä tällaiset valtasuhteet ole välttämättä mitenkään vahingollisia niin kauan kuin ne perustuvat vastavuoroisuuteen ja molemminpuoliseen suostumukseen. Alistussuhteesta sen sijaan on kyse tilanteissa, jossa yksilö ei kykene kääntämään tai muuttamaan valtasuhteita. Foucault’n mukaan strategiset valtasuhteet eroavat selvästi väkivallasta, kun taas alistussuhteet ja väkivalta liittyvät olennaisella tavalla yhteen.

Miesten naisiin kohdistama vallankäyttö tarjoaa selkeän esimerkin vakiintuneesta ja joustamattomasta valta- tai alistussuhteesta. Feministien ponnistelut ovat osoittaneet, kuinka vaikeaa on kohentaa naisten asemaa, kun taustalla vaikuttavat laajat taloudelliset ja institutionaaliset rakenteet. Miesten ja naisten välisten valtasuhteiden kaksisuuntaisuus ja joustavuus on siis monissa yhteyksissä tehokkaasti estetty. Esimerkiksi tilanteissa, jossa nainen ei voi jättää väkivaltaista miestä taloudellisten tai huoltajuuteen liittyvien ongelmien takia, miehen ja naisen välisessä valtasuhteessa on selvästi kyse alistussuhteesta, joka lisäksi kytkeytyy väkivaltaan.

Foucault’n analyysi hallinnoimisen rationaalisuudesta avaa laajemman näkökulman kysymykseen sukupuolittuneesta väkivallasta. Vallan käytännöt ja instituutiot ovat aina tiettyjen rationaalisuuden muotojen mahdollistamia, säätelmiä ja oikeuttamia. Vallan tekniikkojen analyysi ei keskity ainoastaan vallan mekanismeihin, vaan myös siihen rationaalisuuteen, joka ohjaa hallinnoimisen käytäntöjä. On olennaista huomata, että väkivallalla on oma rationaalisuutensa kuten valtakäytännöilläänkin. Foucault painottaa toistuvasti, ettei väkivallan ja rationaalisuuden välillä ole mitään ristiriitaa

vaan että ”kaikkein vaarallisinta väkivallassa on sen rationaalisuus”¹³.

Tällä perusteella voidaan väittää, että kaikkein vaarallisinta sukupuolittuneessa väkivallassa ovat juuri ne puolet, jotka saavat sen vaikuttamaan järkevasti perustellulta toiminnalta. Vaikka miesten yhteiskunnallista valta-asemaa ja miesten harjoittamaa väkivaltaa ei tule teoreettisesti sotkea toisiinsa, feministisen analyysin tulee tutkia, missä määrin miesten valtaa ja miesten harjoittamaa väkivaltaa tukevat rationaliteetit ovat toisiinsa kytkeytyneitä, toisiaan tukevia tai jopa identtisiä. Esimerkiksi perheväkivallan rakenteet voidaan muodostaa yhdistämällä kaksi rationaliteettia, joista yhden mukaan aviomiehen tulee hallita perhettään ja toisen mukaan fyysinen vallankäyttö on hyväksyttävä hallitsemisen keino. Perheväkivallan rationaliteetti ei siis useinkaan pyri oikeuttamaan väkivaltaa sinänsä, vaan pikemminkin miehen korkeamman aseman naiseen nähden.

Näin ollen foucaultlaisesta näkökulmasta katsottuna on olennaista ottaa vakavasti feministinen oivallus, että miehen ja naisen välinen epätasa-arvo on avaintekijä perheväkivallan kaltaisten ilmiöiden ymmärtämisessä. Perheväkivalta tehdään epäpoliittiseksi, kun siitä keskustellaan sukupuolineutraalein termein ja kun se palautetaan yksilön ongelmiin.

Tällöin ei kuitenkaan tavoiteta ilmiön yleisyyttä ja järjestelmällisyyttä. Lisäksi tällainen näkökanta perustuu ongelmalliselle oletukselle, että yksilön persoona ja tunne-elämä ovat yhteiskunnallisista rakenteista ja valtasuhteista irrallisia. Tällaisessa näkökulmassa jää huomiotta, että myös tunteet (kuten väkivallan yhteydessä usein suuttumus tai mustasukkaisuus) ja niiden ilmaiseminen ovat myös yhteisössä opittavia ja yhteisöllisesti

säädelyjä ilmiöitä, joihin kyetään tosin myös itse tietoisesti harjoitettujen käytäntöjen avulla vaikuttamaan¹⁴. Vastaavasti yritys palauttaa tunteet ja käyttäytymismallit biologiseen perustaan häivyttää kysymykset yhteiskunnasta ja vallasta samoin kuin henkilön vapaudesta valta-verkostojen keskellä.

Tarvitaan siis analyysi siitä, kuinka vallan tekniikat toimivat ja kuinka niitä oikeutetaan ja ylläpidetään. Perheväkivallan tarkasteleminen poliittisena kysymyksenä ei tarkoita, että sitä tarvitsisi ymmärtää yhtenäisenä ilmiönä, jossa miehet ryhmänä alistavat ja vahingoittavat naisia ryhmänä. Ilmiö koostuu enemminkin yksittäisistä ja vaihtelevista väkivallan käytännöistä, jotka toimivat omien erityisten järkiperusteidensa mukaisesti.

Konstituoitu subjekti

Tarkastelemme sitten väkivaltatilastoja tai populaarikulttuuria, ei liene liioiteltua väittää, että kulttuurissamme juuri miehillä on etuoikeus väkivaltaan. Miesten harjoittamaa väkivaltaa ei ainoastaan siedetä, vaan sitä myös tuetaan monissa yhteyksissä¹⁵. Sama ei päde naisiin: väkivaltaa pidetään naisille epätyypillisenä käytöksenä eikä esimerkiksi tyttöjen kasvatusta tai perinteisesti naisille kuuluva elämäntilanne liity väkivaltaan samoin kuin poikien ja miesten tapauksessa. Miehiä koskeva yleinen asevelvollisuus on vain yksi monista esimerkeistä, joissa yhtäältä juuri miehet ajatellaan luonnostaan soveliaammiksi taistelemaan ja toisaalta miehistä tehdään taistelevia subjekteja hyvin määrätietoisten ja kurinalaisten käytäntöjen avulla.

Vaikka argumenttimme mukaan väkivalta tulee teoreettisesti erottaa vallasta, alistaminen on kuitenkin usein kytketty väkivaltaan. Usein alistussuhde perustuu juuri joko väkivallan uhkaan tai tosiasialiseen käyttöön. Vallan analyysin kannalta onkin olennaista huomata, millä ihmisryhmällä on kulttuurissamme yksinoikeus käyttää väkivaltaa.

Palatkaamme edellä käsitellyyn kysymykseen vallan ja subjektin suhteesta. Kuten näimme, Foucault ei ymmärrä valtaa subjektin ominaisuudeksi tai kyvyksi, vaan nimenomaan suhteeksi, joka solmiutuu ihmisten tai ihmisryhmien välille. *Kyky* sen sijaan viittaa käyttämämme voimaan tai mahdollisuuteemme vaikuttaa asioihin, muunnella, käyttää, kuluttaa tai tuhota niitä. Väki-valta on tässä mielessä selvästi kyky: se on voima, jonka voimme kohdistaa ihmiskehoon tai esineeseen ja joka näin tulee erottaa vallasta.

Voimme ajatella, että Foucault'n käsitys vallasta suhteena, ei kyynä, seuraa hänen käsityksestään subjektista. Edellä jo kohtasimme ajatuksen, että vain vallan ja tiedon yhteiskunnalliset suhteet voivat mahdollistaa subjektina toimimisen – toisin sanoen toimimisen yleisesti tunnustettuna yksilönä, jonka tavoitteet, kyvyt, halut ja toimet ovat käsitettäviä. Kaikki subjektipositiot ja identiteetit ovat muodostuneet vallan ja tiedon käytäntöjen kautta. Esimerkiksi ”johtajan”, ”sotilaan” tai ”miehen” subjektit edellyttävät tiettyjä diskursseja ja valtasuhteita.

Foucaultlaisesta näkökulmasta katsottuna feminismien olennainen kysymys ei täten ole se, rakentuuko sukupuolten välinen hierarkia osaltaan miesten harjoittamalle väkivallalle. Meidän tulee esittää perustavampi kysymys siitä, konstituoiko väkivalta sukupuolieroa sinänsä.

Käytäntöjen korostaminen subjektin sijaan merkitsee, ettei meidän tulisi käsitellä ainoastaan väkivaltaa vaan myös sukupuolta käytäntönä. Kuten väkivalta on jotakin, mitä me *teemme*, niin on myös sukupuoli. Butler argumentoi, että sukupuolella on kyse alati toistettavasta sukupuolisuuden suorittamisesta. Luomme illusion sukupuolen vakaasta ja luonnollisesta ytimeä osallistamalla ja toistamalla kulttuurimme normatiivisia käytäntöjä, jotka määräävät, mikä on sopivaa henkilön edustamalle sukupuolikategorialle. Sukupuolittunut subjektiivisuus rakentuu käytännöissä, jotka taas liittyvät vallan ja tiedon verkostoihin.¹⁶

Väkivallan kohdalla olennaiseksi ajatuksiksi nousee, että väkivallan ja sukupuolen käytännöt risteävät monella merkittävällä tavalla: väkivallan käytännöt tuottavat olennaisella tavalla maskuliinisuutta kulttuurissamme. Poikia ei ainoastaan opeteta ilmaisemaan aggressiivisuutta: heidän tulee suorittaa maskuliinisuutta osallistamalla väkivallan käytäntöihin. James Messerschmidt on tutkinut väkivallan ja maskuliinisuuden sosiaalisen rakentumisen välistä kytköstä kriminologian näkökulmasta. Hän argumentoi, ettei ole olemassa mitään ennalta-annettua maskuliinisuutta, vaan se rakentuu käytännöille, jotka ylläpitävät tietynlaisia suhteita naisten ja miesten välillä sekä miesten keskuudessa. Myös maskuliinisuuden idealisoidut muodot ovat aina muodostuneet erityisissä historiallisissa tilanteissa.

Esimerkiksi länsimaisissa teollisuusvaltioissa maskuliinisuutta määrittävät heteroseksuaalisuus, kilpailuhenkkinen individualismi, osallistuminen ansiotyöhön sekä kyky käyttää väkivaltaa. Lisäksi väkivaltaiset maskuliinisuuden käytännöt tarjoavat miehille toiminta- ja reagointimallien varannon tilanteissa, joissa he eivät löydä muita keinoja sukupuolensa toteuttamiseksi.¹⁷

Vaikka Foucault ei ymmärräkään valtaa subjektin kyvyksi, hänen valta-analyysinsä johtaa ajatukseen siitä, että subjektin muotojen analyysi on perustavaa vallan toiminnan ymmärtämiseksi. Ottaen huomioon, kuinka erilaisilla tavoilla mies- ja naissubjektit muodostuvat kulttuurissamme, olemuksellinen ero suhteessa sekä valtaan että väkivaltaan piilee sisäänrakennettuna sukupuolittuneitten subjektien perusrakenteisiin. Sukupuolieroa määrittää huomattavassa määrin se, ketkä pystyvät käyttämään väkivaltaa ja keiden jossain määrin jopa edellytetään näin tekevän, ja toisaalta se, keihin nämä oletukset ja edellytykset eivät päde. Tämä on olennainen huomio tutkiessamme valtasuhteiden vakiintumista: väkivalta ja sen uhka muuttavat valtasuhteet alistussuhteiksi. Niin kauan kuin väkivalta sosiaalisena käytäntönä on olennainen ja yhteisön säätelytapa toteuttaa ja tuottaa maskuliinisuutta mutta ei feminiinisyttä, sukupuolten välinen hierarkia kätkeytyy jo sukupuolieroon sinänsä.

”Koska valta ei palaudu väkivaltaan, naisia ei tarvitse opettaa taistelemaan tai tarttumaan aseisiin.”

Tämän ajatuksen seuraukset feministiselle teorialle ovat jossakin määrin pessimistiset. Koska pohjimmiltaan valtaepätasa-arvo ei perustu yksilöiden kykyihin, sukupuolittuneen väkivallan ongelmaa ei voi ratkaista kehittämällä naisten kykyjä eli vaikkapa opettamalla heille itsepuolustustaitoja. Perustava haaste on pystyä katkaisemaan väkivallan ja maskuliinisuuden käytäntöjen välinen kytkös. Tämä olisi merkittävä askel kohti sukupuolten välistä tasa-arvoa ja rauhallisempaa yhteiskuntaa. Foucault’n analyysin optimistinen seuraus sen sijaan on, että radikaalitkin muutokset valtasuhteissa ovat mahdollisia ilman väkivaltaa. Koska valta ei palaudu väkivaltaan, naisia ei tarvitse opettaa taistelemaan tai tarttumaan aseisiin. Feminististä liikettä voitaisiin sen sijaan pitää väkivallattoman mutta silti huomattavan menestyksekkään vapautumistaistelun esikuvana¹⁸.

Feministinen väkivallan kritiikki

Foucault’n näkemyksillä väkivallasta ja sen rationaalisuudesta on olennaisia seurauksia feministiselle väkivallan kritiikille. Foucaultlaisesta näkökulmasta väkivallan kritiikin ei tulisi ensinnäkään rajoittua väkivallan vastustamiseen. Toiseksi tällaisessa kritiikissä tulisi varoa kaikkia suoria ja epäsuoria essentialismin muotoja, jotka yksioikoisesti yhdistävät väkivallan miehiin ryhmänä. Feminismin tulee ennemmin pyrkiä paljastamaan ne piilevät ja julkilausutut rationaaliteetit, jotka ylläpitävät sukupuolittuneita väkivallan käytäntöjä. Tämän seurauksena meidän tulisi myös suhtautua epäilevästi kaikkiin yleisiin ja kontekstista riippumattomiin sukupuolittuneen väkivallan määritelmiin. Kaikki väkivallan määritelmät,

Foucault’n oma määritelmä mukaan lukien, tulee näin ollen ymmärtää poliittisina tekoina ja niiden oikeutusta ja sovelluksia tulee pitää jatkuvasti avoimina kritiikille.

Foucault’n tärkein anti väkivaltakeskustelulle ei ole niinkään siinä, että hänen teoriansa tarjoaisi lopullisen määritelmän vallan ja väkivallan välisestä suhteesta ja niiden erosta. Olennaista on, että hän osoittaa, kuinka kaikki määritelmät ja sosiaaliset ”tosiasiat”, väkivalta mukaan lukien, ovat syntyneet vallan ja tiedon verkostoissa ja ovat siten jatkuvien kiistojen ja uudelleenmäärittelyjen kohteita¹⁹.

Jeff Hearn väittää, että väkivallan ja sukupuolten suhteita tulee aina tutkia historiallisessa asiayhteydessänsä²⁰. Näin voidaan myös käsittää, kuinka miesten naysiin kohdistamasta väkivallasta on kehittynyt hyväksyty, normalisoitu ja vaiettu ilmiö sekä yksilöiden että instituutioiden tasolla. Esimerkiksi Suomessa raiskaus avioliitossa kriminalisoitiin niinkin myöhään kuin vuonna 1994, ja pahoinpitely yksityisellä paikalla, kuten kodissa, tuli virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi vuonna 1995.

Nämä esimerkit havainnollistavat Hearnin ajatuksia: se, mitä ylipäänsä ymmärretään väkivallaksi ja millaista väkivaltaa pidetään hyväksyttävänä tai rangaistavana, liittyy historialliseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin ja tiettyjen tekojen määrittely väkivallaksi on merkittävä poliittinen toimi. Hearn väittää, että kun halutaan ymmärtää väkivaltaa, väkivallan määrittely on osa tutkimusongelmaa, ja siksi itse määritelmiin tulee suhtautua kriittisesti.

Feministisen väkivallan analyysin ja kritiikin tulee siksi ottaa myös oman diskurssinsa ja omien määritelmien poliittiset seuraukset vakavasti. Kuten edellä näimme, esimerkiksi kodin piirissä tapahtuvan lyömisen

määrittäminen väkivallaksi on itsessään sekä vallankäyttöä että asian politisoimista. Tästä ei kuitenkaan voi päätellä, että kaikkia naisten kohtaamia epäoikeudenmukaisuuden muotoja tulisi kutsua väkivallaksi. Päinvastoin juuri tästä syytä pitää välttää liian väljiä määritelmiä. Tämän valossa on myös syytä kritisoida niitä feministisiä väkivallan kritiikkejä, jotka käsittelevät sukupuolisena väkivallana fyysisen vahingoittamisen lisäksi mitä erilaisimpia vallankäytön ja häirinnän muotoja puhelinhäirinnästä hierarkkisiin työyhteisöihin²¹.

Tällaiset analyysit kadottavat selkeän ja analyttisen näkökulman sekä valtaan että väkivaltaan – ilmiöihin, jotka jo itsessään ovat kyllin monimutkaisia ja vaikeasti määriteltäviä. Tällaiset analyysit myös palauttavat sekä vallan että väkivallan johonkin yleiseen vallan oleukseen sen sijaan, että näkisivät ne erityisinä käytäntöinä erityisine rationaliteetteineen. Näkemyksemme mukaan väkivallan analyysin ja kritiikin tulisi olla mahdollisimman tarkkaa – sekä teoreettisista että moraalisisista syistä. Eritasoisten ilmiöiden niputtaminen osaksi samaa väkivallan ilmiötä voi olla hyvinkin loukkaavaa vakavan fyysisen väkivallan uhreille.

Lopuksi

Olemme ehdottaneet, että sukupuolittuneen väkivallan muotoja tulisi ajatella foucaultlaisittain historiallisesti muodostuneina käytäntöinä, joilla on kontekstisidonnaiset keinonsa ja rationaliteettinsa. Foucault teki selvän eron vallan ja väkivallan välillä, mutta olemme väittäneet, että sekä väkivaltaa että yhteiskunnallista johtoa tukevat rationaliteetit sopivat usein yhteen ja tukevat toisiaan. Rationaliteetteja korostamalla voidaan

perustella, että miesten naisiin kohdistama väkivalta ei ole suinkaan sattumanvaraista, vaan ilmiöllä on laajamittaiset rakenteelliset ja poliittiset ulottuvuutensa.

Tästä huolimatta valtaa ei tule palauttaa väkivaltaan. Väkivaltaa ei tule palauttaa biologisiin, yhteiskunnallisiin oloihin liittymättömiin käyttäytymismalleihin. Esimerkiksi parisuhdeväkivaltaa ei pidä ymmärtää irrationalisina tekoina, jotka kertovat tekijän henkilökohtaisista ongelmista ja maltinmenetyksestä. Foucault'n näkökulmasta katsottuna parisuhdeväkivallassa on kyse erityisistä käytännöistä, joita erityiset valtasuhteet kannattelevat ja joilla on erityiset rationaliteettinsa.

Foucault'n ajattelun tulisi myös varoittaa meitä hyväksymästä kriitikittömästi antipatriarkaattisia analyysejä. Parisuhdeväkivalta ei ole yhtenäinen ilmiö, jossa miehet ryhmänä vahingoittavat naisia ryhmänä. Kuten tutkimustuloksien pohjalta tiedämme, naiset eivät myöskään aina ole väkivallan uhreja, vaan joskus myös tekijöitä. Naisia väkivallan tekijöinä ei pidä jättää huomiotta vain siksi, että väkivaltaisuus sotii empatiaa ja passiivisuutta korostavaa naiskäsitystä vastaan.

Myöskään miesten yhteiskunnallista valtaa ei voida palauttaa väkivaltaan tai sen uhkaan. Itse asiassa suurin osa miesten vallankäytön jokapäiväisistä muodoista ei sisällä minkäänlaista väkivaltaa tai voimankäyttöä. Siitä huolimatta nämä vallankäytön muodot voivat erittäin tehokkaasti tukea miesten yhteiskunnallista valta-asemaa. Feminismillä on tärkeänä päämääränään paljastaa sekä miehisen vallankäytön että väkivallan muotoja, ja tämän päämäärän toteuttamiselle ei ole etua vaan päinvastoin suoranaista haittaa siitä, jos kaikki vallan muodot ymmärretään väkivallan jatkumona. Jos kaikki on väkivaltaa, mikään ei ole.

Viitteet

- 1 Kotimaisesta tutkimuksesta muun muassa yhteiskuntatieteiden ja oikeustieteen näkökulmista ks. esim. Niemi-Kiesiläinen 2004, Lahti 2001, Näre & Ronkainen 2008, Qvist 2010.
- 2 Toisaalta yhtä harhaanjohtavana voidaan pitää feministejä vastaan esitettyä kritiikkiä, joka vetoaa siihen, että koska joskus nainen on parisuhteen väkivaltaisen osapuoli, väkivalta ei ole mukseltaan ole sukupuolittunut kysymys. Vielä enemmän viimeaikaista kotimaista keskustelua ovat hämärtäneet 'seksuaalisen vallan' kaltaiset käsitteet. Pahimmillaan tällaisissa keskusteluissa oletetaan pelkän seksuaalisuuden omaamisen ja käyttämisen olevan väkivaltaan rinnastettavaa vallankäyttöä, eikä keskustelussa eritellä väkivallan ja vallan eroa teoreettisesti eikä eettisesti. Paalanen ja Karhumäki kirjoittavat seksuaalisesta vallasta käytyä

- keskustelua kriittisesti käsittelevässä artikkelissaan: "Mököttämisen ja raiskaamisen rinnastaminen toisiinsa vain rankaisuvalan eri tapauksina on yhtä karkeaa kuin puhuminen kirurgin työstä ja paloittelusurmasta toisiinsa verrattavina tapahtumina, joissa vain leikataan lihaa." Paalanen & Karhumäki 2008, 43.
- 3 Eräänä esimerkkinä vallan, väkivallan ja sukupuolen ongelmallisista rajanvedoista voidaan ottaa Tampereen yliopiston tutkijoiden Marjut Jyrkisen ja Suvi Keskinen valaiseva *Vieraskymä*-kirjoitus "Perhe- ja koulusurmat ovat sukupuolittunutta väkivaltaa" (*Helsingin Sanomat* 21.11.2008). Kirjoittajat esittävät, että Suomessa yhä vahvasti vaikuttava maskuliinisuuden perustuva miehen malli sekä miehisen toimintatarkkan kulttuurinen hahmo tulisi ottaa kriittisen tarkasteluun, kun halutaan ymmärtää esimerkiksi Suomessa tapahtuneita kou-

- lusurmia ja perhepiirissä tapahtuneita murha-itsemurhia. Jyrkinen ja Keskinen esittävät, että vaikka naisiin kohdistuvan väkivallan olemassaolo maailmanlaajuisena ongelmana sinänsä tunnustetaan, sukupuolittuneen väkivallan määrittely jää kesken. Lisäksi he kiinnittävät huomiota yleisempään kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen sekä väkivaltaiseen maskuliinisuuteen, joista ei voida saada otetta pelkän tilastollisen tai empiirisen tutkimuksen keinoin.
- 4 Okin 1989, 128–130.
- 5 Nussbaum'n feministinen filosofia pohjautuu ennen kaikkea juuri oikeusdiskurssille sekä hänen yhdessä Nobel-palkitun Amartya Senin kanssa kehittämälleen toimintakykykymallille (*capabilities approach*). Toimintakykykymalli perustuu ajatuksen tietyistä jokaiselle ihmiselle luonnostaan kuuluvista kyvyistä, joiden toteuttamismahdollisuuksia ei tulisi estää politiikan tai kulttuurin nimissä.

Esimerkkejä tällaisista kyvystä ovat ruumiillinen hyvinvointi sekä ruumiillinen itsemääräämisoikeus, mukaan lukien omaa seksuaalisuutta koskeva itsemääräämisoikeus.

6 Ks. esim. Anderson 1997.

7 Girschick 2002, 99. Suomessa naisten tekemää väkivaltaa on tutkinut esim. Emmi Lattu teoksessa Näre & Ronkainen 2008.

8 Hartin, Kovalaisen ja Hollin (2009) selvitys sukupuolesta ja vallasta Suomessa tarkastelee nimenomaan sitä, kuinka erilaiset valta-asetat esimerkiksi julkishallinnossa, puoluepolitiikassa ja yksityisellä sektorilla ovat jakautuneet miesten ja naisten välillä. Vaikka tilastolliset tutkimukset miesten ja naisten suhteellisesta edustuksesta yhteiskunnan johtavissa asemassa ovat kiistatta poliittisesti merkittäviä, riskinä on kuitenkin, että valtaa ajatellaan yksipuolisesti jonakin yhteiskunnan huipulla olevana ja sieltä alas suunnattavana. Lisäksi kvantitatiivisesti mitattava edustus voi alkaa näyttää ratkaisulta valtaan liittyviin ongelmiin: jos miehiä ja naisia olisi erilaisissa huippuviroissa tasainen määrä, ongelmat ratkeaisivat kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Tällainen näkökulma on kuitenkin sokea vallan tuottavalle luonteelle. Huomiotta jäävät lukemattomat muut yhteiskunnalliset käytännöt ja instituutiot, joissa valtaa alati käytetään. Esimerkiksi Outi Ylitapio-Mäntylän (2010) väitöstutkimukseen perustuva kirjoitus ”Sukupuoli ja valta päiväkodin arjen käytännöissä” valaisee aikuisten ja lasten välisiä sekä aikuisten keskinäisiä valtasuhteita varhaiskasvatuksen yhteydessä ja kiinnittää näin huomiota eräiseen yhteiskunnan osa-alueeseen, jossa valta toimii mikrotasolla ja on luonteeltaan nimenomaan tuottavaa.

9 Foucault 1998.

10 Foucault 1998, 117–124.

11 Butler 2006, 49.

12 Foucault 2001b, 980, käännös M.G.

13 Foucault 2001a, 803.

14 Tunteita, niiden yhteisöllistä ja poliittista merkitystä ja niihin vaikuttamista on käsitelty erityisesti feministifilosofi Martha Nussbaum, esim. 1994.

15 Väkivallan luonnetta opittuina käyttäytymismalleina, jotka liittyvät myös yhteiskunnallisiin ihanteisiin ja sankarihahmoihin, voidaan perustella myös psykologian pohjalta. Psykologian professori Liisa Keltikangas-Järvinen kertoo *Yliopisto*-lehden haastattelussa, että väkivaltaiset käyttäytymismallit omaksutaan usein jo lapsuudessa: etenkin näin käy ympäristöissä, joissa väkivallan käyttö on ollut hyväksytty, jopa ihannoitu käyttäytymismalli. Myös väkivaltavihde lisää Keltikangas-Järvinen mukaan väkivallan suvaitsemista, koska se esittää väkivallan hyväksyttävänä ja ymmärrettävänä – ”ja yleisen hyväksynnän turvissa on helppo toimia”. *Yliopisto* 6-7/2008.

16 Butler 2006.

17 Messerschmidt 1993, 82–85.

18 Erittäin harva feministinen teksti

ehdottaa miehiin kohdistuvaa väkivaltaa tai hyväksyy sen. Radikaalein vasta-esimerkki feministisen kirjallisuuden piiristä lienee Valerie Solanasin (1996) kirjoittama *SCUM Manifesto*. Myöhemmin Solanas tosin väitti tarkoitaneensa tekstin ironiaksi.

19 Vastaavasti Susan Bordo (1993, 190) on esittänyt, että Foucault'n muotoilema käsitys vallasta tarjoaa merkittävän parannuksen ”perinteisessä” feminismissä käytetylle vallan mallille, jossa valta on alistajan ja alistetun välillä ja jossa on usein niputettu kaikki patriarkaattiset instituutiot ja käytännöt osaksi samaa ilmiötä. Bordon mukaan tällainen malli asettaa naisen passiivisen uhrin asemaan samalla vahvistaen jo antiikista juontuvaa käsitystä naisten luontaisesta passiivisuudesta. Tällainen malli ei myöskään mahdollista miesten tilanteeseen sisältyvien ongelmien käsittelemistä, vaikka erilaisissa vallankäytön tilanteissa myös miehiin kohdistuu erilaisten käytäntöjen ja instituutioiden asettamia vaatimuksia ja odotuksia, joita he eivät yksilöinä ole valinneet.

20 Hearn 1996, 25.

21 Carol Sheffield (1993) on tutkinut puhelinhäirintää naisiin kohdistuvana väkivaltana. Jotkut feministit ovat kutsuneet kilpailullisia, hierarkkisia työyhteisöjä väkivaltaisiksi. Esim. Harlow 1996.

Kirjallisuus

Anderson, Kristin L., Gender, Status and Domestic Violence. An Integration of Feminist and Family Violence Approaches. *Journal of Marriage and the Family* no. 59, 1997, 655–669.

Bordo, Susan, Feminism, Foucault and the Politics of the Body. Teoksessa Caroline Ramazanoglu (toim.), *Up Against Foucault*. Routledge, London 1993, 179–203.

Brownmiller, Susan, *Against Our Will. Men, Women and Rape*. Simon and Schuster, New York 1975.

Butler, Judith, *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous*. Suom. Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Gaudeamus, Helsinki 2006.

Foucault, Michel, *Seksuaalisuuden historia*. Suom. Kaisa Sivenius. Gaudeamus, Helsinki 1998.

Foucault, Michel, Foucault étude la raison d'État. Teoksessa D. Defert & F. Ewald (toim.), *Dits et écrits II*, 1976–1988. Gallimard, Paris 2001a, 801–805.

Foucault, Michel, Omnes at singulatis, vers une critique de la raison politique. Teoksessa D. Defert & F. Ewald (toim.), *Dits et écrits II*, 1976–1988. Gallimard, Paris 2001b, 953–980.

Girschick, Lori, *Woman-to-Woman Sexual Violence. Does She Call It Rape?* North Eastern University Press, Boston 2002.

Harlow, Elizabeth, Gender, Violence and Social Work Organizations. Teoksessa B. Fawcett, B. Featherstone, J. Hearn & C. Toft (toim.), *Violence and Gender*

Relations. Theories and Interventions. Sage Publications, London & Thousand Oaks, New Delhi 1996, 61–71.

Hart, Linda, Kovalainen, Anne & Holli, Anne Maria, Gender and Power in Politics and Business in Finland. Teoksessa Kirsti Niskanen & Anita Nyberg (toim.), *Kön och Makt i Norden I*. TemaNord, København 2009, 65–126.

Hearn, Jeff, Men's Violence to Known Women. Historical, Everyday and Theoretical Constructions by Men. Teoksessa B. Fawcett, B. Featherstone, J. Hearn & C. Toft (toim.), *Violence and Gender Relations. Theories and Interventions*. Sage Publications, London & Thousand Oaks, New Delhi 1996, 22–37.

Jyrkinen, Marjut & Keskinen, Suvi, Perhe- ja koulusurmat ovat sukupuolittunutta väkivaltaa. *Helsingin Sanomat* 21.11.2008.

Lahti, Minna, *Domesticated Violence. The Power Of The Ordinary In Everyday Finland*. Yliopistopaino, Helsinki 2011.

Lattu, Emmi, Naisten tekemä väkivalta. Teoksessa Sari Näre & Suvi Ronkainen (toim.), *Paljastettu intiimi. Sukupuolittuneen väkivallan dynamiikka*. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi 2008, 168–192.

Messerschmidt, James, *Masculinities and Crime. A critique and reconceptualization of theory*. Rowman & Littlefield, Lanham MD 1993.

Niemi-Kiesiläinen, Johanna, *Rikosprosessi ja parisubdeväkivalta*. WSOY, Helsinki 2004.

Nussbaum, Martha, *The Therapy of Desire*. Princeton University Press, Princeton 1994.

Nussbaum, Martha, *Sex and Social Justice*. Oxford University Press, Oxford 1999.

Nussbaum, Martha, *Women and Human Development*. Cambridge University Press, Cambridge 2000.

Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (toim.), *Paljastettu intiimi. Sukupuolittuneen väkivallan dynamiikka*. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi 2008.

Ollikainen, Tapio, Työttömyys, viina, kirves ja perhe. *Yliopisto* 6/2008. <http://yliopisto-lehti.helsinki.fi/?article=4572>

Paalanen, Tommi & Karhumäki, Aune, Vallaton vai valtava halu? Naisten seksuaalisen vallan kriittistä arviointia. *Tieteessä tapahtuu* 7/2008. <http://ojs.tsv.fi/index.php/tt/article/view/689/569>

Sheffield, Carole J., The Invisible Intruder: Women's Experiences of Obscene Phone Calls. Teoksessa Pauline B. Bart & Eileen Geil Moran (toim.), *Violence Against Women. The Bloody Footprints*. Sage Publications, London 1993, 73–78.

Solanas, Valerie, *SCUM Manifesto*. AK Press, Edinburgh 1996.

Qvist, Tiina, Parisuhdeväkivallan sovitteleva Suomessa. *Naistutkimus–Kvinnoforskning* 4/ 2010, 33–43.

Ylitapio-Mäntylä, Outi, Sukupuoli ja valta päiväkodin arjen käytännöissä. *Naistutkimus–Kvinnoforskning* 1/2010, 62–65.